

BESLEMENİN SÜT YAĞI MİKTARINA ETKİLERİ

Prof. Dr. Kahraman ÖZKAN
E.Ü. Ziraat Fakültesi

Süt yağı, yüksek enerji kapsamı, içerdiği vitaminler ve yüksek sindirilme gücü ile en önemli yiyeceklerimizden biridir. Bilindiği gibi sütte yağ oranı arttıkça, fiat yükselmektedir. Üretici bir yandan ürettiği süt miktarını arttırmak, öte yandan da daha yağlı süt üreterek birim üretimden daha yüksek kazanç sağlamak istemektedir. Sütteki yağ oranı ve bu yağın niteliği türe, ırka ve aynı ırk içinde bireylere bağlı olarak değişir. Çevre etmenleri, bu arada özellikle uygulanan besleme tipi de sütte yağ oranını geniş ölçüde etkilemektedir.

Beslemenin süt yağı miktarına etkilerini inceleyip bundan yetiştirme pratiğinde yararlanmak ve daha yağlı süt üretmeğe çalışmak, üreticilerin önemle üzerinde durdukları konular arasındadır. Süt ve süt yağının oluşumu ile ilgili yayınlar incelendiğinde, süt yağının oluşturan yağ asitlerinin kandan alınan serbest yağ asitlerinden hazırlanabileceği gibi, kandaki diğer çeşitli besin maddelerinden ve geviş getiren hayvanlarda kanda bulunan uçucu yağ asitlerinden sentezlenebileceği de anlaşılmaktadır.

Bu temel bilgilerin ışığında, süt ineklerinin rasyonları hazırlanırken aşağıdaki noktalar daima göz önünde bulundurulmalıdır:

- 1— Rasyon, kanda uçucu yağ asitlerinin miktarını ve birbirlerine oranlarını belirli bir düzeyde tutma özelliği taşımalıdır.
- 2— Rasyon belirli bir düzeyde enerji ve protein taşımalıdır.
- 3— Rasyon, belirli bir düzeyde yem yağı içermelidir.

Kanda uçucu yağ asitleri miktarını ve bu asitlerin birbirlerine oranını belirli bir düzeyde tutabilmek için süt ineklerinin rasyonlarında belirli bir miktar sellülozca zengin kabayem (ku-

mektedir. Yapılan araştırmalarla yeterince kabayem tüketmeyen süt ineklerinde sütte yağ oranının düştüğü saptanmıştır. Örneğın 500 kg canlı ağırlıktaki süt ineklerine günde 3 kg ve daha az miktarlarda kuruot verildiğinde, sütte yağ oranı düşmektedir. Süt yağındaki bu gerileme günlük rasyona bir miktar saman veya silo yemi ilâvesiyle giderilebilmektedir.

Kabayem yetersizliğine bağlı süt yağı gerilemesi, rasyonda bu yemler yeteri kadar bulunmadığı zaman ortaya çıktığı gibi, rasyonda bulunduğu halde, hayvanlar bu yemleri yemediğı zamanlarda da görölmektedir. Kuruotun veya samanın çürümüş, kızışmış veya bozulmuş olması buna sebep olabilir. Kabayemin miktarı kadar fiziksel özellikleri de süt yağı miktarını etkilemektedir. Kabayemlerin ince öğütölmesi ve öğütöldükten sonra pelet yapılması halinde de süt yağı gerilemektedir. Bu nedenle süt inekleri için ancak belirli uzunlukta kıyıldıktan sonra preslenerek elde edilen ve briket adı verilen kabayemlere baş vurulabilir ve yem zayıatına engel olunabilir.

İlkbaharda çok körpe otlarla kaplı çayır ve mer'alara hayvanlar bırakıldığında da sütte yağ oranı gerilemektedir. Buna engel olmak, ayrıca bu tip otlaklarda ortaya çıkması muhtemel şişkinlik olaylarının önüne geçmek için, sabahları mer'aya çıkmazdan evvel hayvanlara bir miktar kuruot veya saman yedirilmesi yeterlidir. Süt yağı üzerine olumsuz etkide bulunan bir yemde pancardır. Süt ineklerinin rasyonlarındaki pancar miktarının kuruot veya saman gibi kabayemlerle dengeli olması gerekmektedir. Pancardaki kurumadde miktarı arttıkça hayvanların duyarlılığı artmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, rasyondaki pancar kurumaddesi kuruot miktarını aştığında süt yağı düşmeğe başlamaktadır.

Rasyonda kabayem yetersizliğine bağlı süt yağı gerilemesi pratik yetiştirmede pek ender hallerde görölür. Üreticiler kuruot, saman, kapçık gibi sellülozca zengin yemleri daha ucuz olmaları nedeniyle mümkün olduğı kadar fazla kullanma eğilimindedirler. Bu durumda kabayem yetersizliği değil ve fakat fazlalığı nedeniyle gerek süt miktarı, gerekse sütte yağ oranı düşmektedir. Çünkü sellülozca zengin kabayemler hem yeteri kadar enerji ve protein kapsamamakta, hem de iyi hazmedilmemektedirler. Bu nedenle rasyonda fazla miktarda kabayem

bulunması halinde, hayvanın enerji ve protein ihtiyacı karşılanmadığından süt ve yağ verimi gerilemektedir. Üreticiler kaba ve kesif yemler arasında belirli bir denge bulunması gerektiğini daima hatırlamalı ve rasyonların hazırlanmasında bu dengeyi sağlamağa çalışmalıdırlar.

Süt yağındaki kısa zincirli yağ asitleri ile doymuş yağ asitleri memede sentezlenebildiği halde, sütteki doymamış yağ asitleri sadece yemle hayvana verilen ve kana geçen doymamış yağ asitlerinden yapılmaktadır. Bu nedenle süt ineklerinin rasyonlarında mutlaka belirli bir miktar yem yağı bulunması gerekir. Yemle hayvana yeteri kadar yağ verilmezse süt yağındaki doymamış yağ asitleri yapılamadığından sütte yağ oranı gerilemektedir. Araştırma sonuçları süt ineklerine günde en az her kilo canlı ağırlık için 0.5 gram yem yağı verilmesi gerektiğini göstermektedir. Buna göre 500 kg canlı ağırlıktaki bir süt ineğine günde en az 250 gram yağ sağlamalıdır. Süt keçileri bu konuda daha duyarlıdır. Süt keçilerine her kilo canlı ağırlık için günde en az bir gram yem yağı verilmesi zorunludur. Hayvanların tüm besin madde gereksinimlerinin (enerji, protein, mineral ve vitamin) karşılanması, kaba-kesif yem oranının istenilen düzeyde bulunması optimal süt ve süt yağı üretimi için yeterli olmamakta, günlük rasyonlar ayrıca yukarıda değinilen düzeylerde yağ içermek zorunda bulunmaktadır. Önemsiz gibi görünen bu prensip pratik yetiştirmede sık sık ihmâl edilen bir konudur. özellikle sellülozca zengin sap, saman, kapçık gibi kabayemlerle kök ve yumru yemlerin (pancar, patates) veya bunların artıklarının (pancar posası) bol miktarda kullanıldığı bölgelerde, süt hayvanlarının rasyonlarında yağ miktarı arzu edilen düzeye ulaşmamakta ve bunun sonucu olarak sütte yağ oranı gerilemektedir. Kök ve yumru yemlerle saman, kapçık gibi kabayemlerin bol kullanıldığı yer ve işletmelerde hayvanlara verilecek kesif yemlerin iyi seçilmesi gerekmektedir. Bu durumda yağca nisbeten zengin tahıllar (yulaf, mısır) ve yine önemli miktarda yağ içeren pres usulü ile elde edilmiş küspelerden hazırlanan kesif yem karışımları kullanılmalıdır.